

Neoklasik Realizm ve Küçük Devlet Yaklaşımı Çerçevesinde Kosova Dış Politikası'nın Değerlendirilmesi

Evaluating Kosovo's Foreign Policy Within the Framework of Neoclassical Realism and Small State Approach

Göktürk TÜYSÜZOĞLU*

Öz

Yugoslavya'nın dağılması sürecine eklenen son zincir olan Kosova, bağımsızlık ilanından bu yana siyasi statü tartışmalarıyla yoğrulmuş bir ülkedir. Kosova, demografik ve ekonomik anlamda olduğu kadar, ulusal kapasite ve güç unsurları ve bu unsurların algılanış şekli itibarıyla da küçük devlet olma özelliklerini kendisine eklemiştir. İzlediği dış politika itibarıyla küçük devlet olmanın gerektirdiği biçimde hareket ettiği söylenebilecek olan Kosova'nın, geleceğini ABD ve AB'nin bölge stratejilerine entegre ettiği de ifade edilebilir. Stratejik kültür ve izlenen genel dış politika kalıpları itibarıyla ortaklaştığı belirtilebilecek Kosovalı siyasi aktörlerin birbirlerinden farklılaştığı noktalar da bulunmaktadır. Siyasi değişimi de beraberinde getiren bu farklılaşmayı inceleyebilmek için de neoklasik realizmin kavramsal çerçevesine başvurmak doğru bir yaklaşım olabilecektir. Böylece, ideolojik konumlanma, algı ve çıkarların Kosova dış politikasına nasıl yansıtıldığı değerlendirilebilecektir.

Anahtar Sözcükler: Gideon Rose, Ara Değişken, Ulusal Kapasite, Sırbistan, Albin Kurti.

Abstract

Kosovo, the last chain added to the process of the disintegration of Yugoslavia, has been a country engaged in debates regarding its political status since the declaration of independence. Kosovo has added the characteristics of being a small state in terms of national capacity and power as well as the perception of these elements. Kosovo, which acts as a small state in terms of its foreign policy, has integrated into the regional strategies of the US and the EU. There are also points where the Kosovar politicians differ from each other, in terms of strategic culture and general foreign policy pattern. In order to examine the reflections of this differentiation, it may be a correct approach to use the conceptual framework of neoclassical realism. Thus, how ideological positioning, perceptions and interests are reflected in Kosovo's foreign policy can be evaluated.

Keywords: Gideon Rose, Intermediate Variable, National Capacity, Serbia, Albin Kurti.

Makale Geliş Tarihi: 13.08.2020. Makale Kabul Tarihi: 23.05.2022.

Araştırma Makalesi / Künye: TÜYSÜZOĞLU, Göktürk, "Neoklasik Realizm ve Küçük Devlet Yaklaşımı Çerçevesinde Kosova Dış Politikası'nın Değerlendirilmesi", *Gazi Akademik Bakış Dergisi (GABD)*, Sayı: 30, Cilt: 15, 2022, s. 87-113.

* Doç. Dr., Giresun Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü. E-mail: gktrkt@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9170-1854.

Giriş

Balkanlar, sahip olduğu etno-kültürel ve dinsel çeşitlilik ve bu çeşitliliğin sınırlı bir coğrafi alan içerisinde dahi kendisini belli eden sosyal ve siyasal yansımaları nedeniyle uluslararası politika çalışmalarında fazlaca üzerinde durulan bir bölgedir. Toplumsal sınırların siyasal sınırlarla örtüşmeyen görünümü ve Soğuk Savaş'ın bitişiyle birlikte kendisini siyasal arenaya yansıtan gecikmiş ulusçu özelemlerin çatışmacı doğası, Balkanlar'ı geniş çaplı bir sorun merkezi haline getirmektedir. Aslında bu durum, bölgenin tarihsel arka planı da değerlendirildiğinde bir sürekliliğe de işaret etmektedir. Zira Soğuk Savaş yılları dışında, bölgenin çatışma-yoğun bir görünüme haiz olduğu ifade edilebilir.

Çalışma kapsamında temel analiz birimi olarak neoklasik realizm tercih edilmiştir. Bunun temel nedeni, Batı ile çok yakın ilişkiler içerisinde olan Kosova'da, son dönemde belirgin hale gelen siyasal aktörler arasındaki anlaşmazlıkların, iktidar değişimleri sonrasında dış politikaya olan yansımalarını değerlendirebilmektir. Zira ülkenin genel siyasal yönelimi hususunda önemli bir değişim görünmese de özellikle Haşim Taçi ve Albin Kurti'nin, Sırbistan ile AB gözetiminde yürütülen müzakereler ve belli siyasal tavizler hususunda farklı noktada durdukları ortadadır. Bu bağlamda, iktidar değişiminin Kosova dış politikasına ne gibi yansımaları olabileceğini neoklasik realizmin belirginleştirdiği değişkenler üzerinden inceleyebilmek, temel strateji hususunda ciddi bir fark yokken, yaklaşım farklılıklarının dış politika uygulamalarını nasıl etkilediğini gösterebilmek çalışmanın temel hedefidir. Zira süreci sistem düzeyinden değerlendiren neorealizm ya da doğrudan kimliklenme sürecine odaklanan yapısalci yaklaşımlar dışında, realizmin öngörülerini merkeze alan ancak kişisel/toplumsal farklılıkları da sürece dahil eden neoklasik realizmin eklektik yapısı Kosova'daki siyasal dalgalanmaları anlamlandırmada farklı bir perspektif sunmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde neoklasik realizmin kuramsal içeriği ve bu kapsamda ortaya konan tartışmalar betimlenecektir. İkinci kısımda ise küçük devlet yaklaşımına ilişkin farklı yaklaşımlar ve bu yaklaşımın karar alma ve ittifak tercihlerine olan etkisi değerlendirilecektir. Son olarak ise çalışmanın örnek "vaka" olarak ele aldığı Kosova'daki aktör tercihlerinin, küçük devlet yaklaşımı da gözetilerek uluslararası sistem ile nasıl bağlantılandırılacağı üzerinde durulacaktır.

Neoklasik Realizm ve Dış Politika

Bu kavramsal çerçeveyi ortaya koyan isim, 1998'de literatüre eklediği "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy" adlı eseriyle Gideon Rose olmuştur.¹ Jeffrey Taliaferro, devlet düzeyindeki değişkenlerin de

1 Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, Cilt

dış politikaların oluşumunu ve uygulamasını etkilediğini belirtmektedir.² Gideon Rose, önceleri Thomas Christensen'in Soğuk Savaş döneminde ABD-Çin İlişkileri,³ William Wohlforth'un aynı dönemde SSCB'nin dış politikasının şekillenmesine ilişkin yaptığı analizi,⁴ Fareed Zakaria'nın ABD'nin dış politika algılarının/eylemlerinin biçimlenmesine ilişkin analizlerden yararlanarak, sistemsel faktörlerin dış politika oluşumunda tek etken faktör olmadığını açıklamıştır.⁵

Rose, *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy* adlı eserinde, şöyle demektedir;

"Neoklasik Realizm, klasik realizmin ortaya koyduğu bilgileri güncellemek ve sistematik hale getirebilmek amacıyla dış ve iç değişkenleri birlikte değerlendirmektedir. Neoklasik yaklaşımın destekçileri, devletlerin dış politikasının amacı ve kapsamının öncelikle o devletin uluslararası sistemdeki konumu ve maddi güç kapasiteleriyle ifade edilebileceğini belirtmektedir. Bu nedenle realist oldukları söylenebilir. Fakat, sistemsel unsurların, devletler/birim düzeyinde ara değişkenlerin süzgecinden geçmeleri gerektiği için, bahsedilen güç kabiliyetlerinin dış politika üzerindeki etkisi karmaşık ve dolaylıdır. Bu noktadan hareketle de neoklasik realist oldukları ifade edilebilir."⁶

Kenneth Waltz'un önemle bahsettiği, "anarşik çevrenin görünmez eli"nin uluslararası sistemi her yönüyle düzenleyeceği fikri, neoklasiklerce kabul edilmez.⁷ Algılar/ideolojileri, stratejik kültür, kurumsal yapı gibi birim düzeyindeki unsurlar yok sayılarak bir analiz geliştirilemez.

Steven E.Lobell, neoklasik realistlerin, uluslararası sistemdeki güç dağılımına ve nisbi gücün önemine yaptıkları referansla klasik realistlerin soyut tanımlamalarından uzaklaştığını ve bu bağlamda sistemdeki anarşinin öneminin altını çizdiğini belirtmektedir.⁸ Neoklasik realistler, dış politika

51, No. 1, 1998, s. 144-172.

- 2 Jeffrey W. Taliaferro, "State Building For Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State", *Security Studies*, Cilt 15, No. 3, 2006, s. 464-495.
- 3 Thomas J. Christensen, *Useful Adversaries: Grand Strategy, Domestic Mobilization and Sino-American Conflict*, Princeton, Princeton University Press, 1996.
- 4 William C. Wohlforth, "Realism and the End of Cold War", *International Security*, Cilt 19, No. 3, 1994, s. 91-129.
- 5 Fareed Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*, Princeton, Princeton University Press, 1998.
- 6 Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, Cilt 51, No.1, 1998, s. 144-172.
- 7 Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, New York, McGraw Hill, 1979 ve Sinem Akgül-Açıkmeşe, "Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilik Güvenlik Tehditleri", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, No. 30, 2011, s. 43-73.
- 8 Steven E. Lobell, "Threat Assessment, the State and Foreign Policy: A Neoclassical Realist Model", *Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*, Steven E. Lobell, M. Ripsman ve Jeffrey W. Taliaferro (der.), Cambridge, Cambridge University Press, 2009,

sürecinde, neorealist bir anlamlandırma olan uluslararası sistemi “bağımsız değişken” olarak görmektedir. Ara değişken ise, devletlerin iç yapılarıyla ilgilidir. Zira devletlerin iç yapıları, dış politikaya dair çıktılarının oluşumunda nihai etkiye sahiptir. Karar alıcıların uluslararası güç dağılımına ilişkin algıları ve beklentileriyle, her devletin kendi iç yapısından kaynaklanan yerel unsurlar olarak değerlendirilebilecek stratejik kültür, kurumsal yapı ve ideoloji gibi faktörler de ara değişkenleri oluşturmaktadır. Bağımsız değişken ile ara değişkenlerin birbirleriyle olan sentezi ise sonuç itibarıyla “bağımlı değişken” olarak bilinen nihai dış politika kararını oluşturmaktadır. Taliaferro’ya göre, uluslararası sistemdeki mevcut güç dağılımı karar alıcılar, bürokrasi ve devletlerin kurumsal yapıları bağlamında değerlendirilerek öznel bir dış politika kararı/uygulaması olarak ortaya çıkmaktadır.⁹ Rose’a göre, nisbi gücü daha az olan devletlerin çok daha kısıtlanmış ve temkinli bir dış politika izlemeleri beklenmelidir.¹⁰ Bu anlamda Kosova gibi nisbi gücü az olan bir devletin dış politika kararlarının incelenmesi hususunda bu teori önemli bir arka plan sunacaktır.

Lobell, bir devletin dış tehditlere yaklaşımının dış ortam ve birim düzeydeki kısıtlar bağlamında belirlendiğini belirtmektedir. Ona göre, diğer faktörlerin sabit olduğu durumlarda, dış politika karar alıcıları “yetersiz dengeleme” ya da “peşine takılma (bandwagoning)” stratejilerini değil, dengeleme unsuru tercih edecektir. Ne var ki, uluslararası sistemin niteliğine dair devletler arasında açık bir uzlaşma da olmadığı için, devletler Lobell’in bahsettiği bu tercihi her daim yapamamaktadır. Nitekim devlet ile toplum arasındaki bağlar, devletin kurumsal hafızası ve stratejik kültür farkı gibi hususlar, dengeleme için gerekli ortamın yaratılmamasına neden olabilmektedir.¹¹

Taliaferro, neoklasik realizmin amacını, farklı devletlerin ya da aynı devletin, uluslararası politika çerçevesinde farklı zamanlarda niçin belli stratejileri izlediğinin açıklanabilmesi olarak görmektedir. Devletlerin “grand” stratejileri, ittifakları, ekonomik tercihleri ve askeri girişimleri de bu tercihten doğrudan etkilenebilecek unsurlar olarak görülmektedir.¹² Dış politika tercihleri “bağımlı değişken” olarak değerlendirildiğinde, bu tercihlerin uygulanması hususunda da benzetme, yenileme ya da mevcudu koruma yönünde üç ayrı tercihin ortaya çıkacağını söylemek mümkündür.

Mevcudu koruma, sürecin başından beri var olan ve artık geleneksel olduğu değerlendirilen politikaları uygulamaya devam etmeyi öngörür.

s. 42-74.

9 Taliaferro, “State Building...”, s. 486.

10 Rose, “Neoclassical Realism...”, s. 144-172.

11 Lobell, “Threat Assessment...”, s. 42-74.

12 Jeffrey W. Taliaferro, “Security Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Revisited”, *International Security*, Cilt 25, No. 3, 2000, s. 133-135.

Benzetme ise, aktör ve konu bazındaki değişikliğe referansla, farklı hususların, birbirleriyle örtüşecek seviyede yapılandırılması ve geleneksel yaklaşımla uyumlu bir görünüm arz etmesidir. Yenileme ise, grand stratejinin değişiminden bağımsız olarak, aktör ve konu düzeyinde farklı yaklaşımların izlenmesi ve “eski” ile uyumlu olmayabilen karar ve uygulamaların ortaya konmasıdır. Norrin M. Ripsman, bağımsız ve ara değişkenlerin birbirleriyle ilişkisi sonrası oluşan “bağımlı değişken” olarak dış politikanın yalnızca büyük güçlerin değil, orta ve küçük güç konumunda bulunan ülkelerin dış politika yaklaşımlarını da yansıtacağını belirtmektedir.¹³ Zira devlet adamlarının algıları, ideolojileri ya da devletin kurumsal yapısı her örnek devlet için farklı bir yansıma ya da gerçekliğe haizdir. Bu minvalde, neoklasik realizmin değişkenler arasında bir nedensellik ilişkisi oluşturduğu söylenebilir.

Neoklasik realizmin “bağımsız değişken” olarak gördüğü husus ise Waltz’un neorealist yaklaşımında merkezi unsur olarak yer alan sistemsel yapı ve o yapı içerisindeki nisbi güç dağılımıdır.¹⁴ Wohlforth, yaptığı neoklasik analizde, güç kavramına değinmiş ve gücü, devletlerin birbirleri üzerinde “etki” kurmasını beraberinde getirebilecek bir “kapasite” unsuru olarak değerlendirmiştir.¹⁵ Gideon Rose, neorealizmden farklı olarak, uluslararası sisteme egemen olan “anarşi” kavramını, devletlerin kendi yakın çevreleri başta olmak üzere dışsal alanı kontrol ederek, kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirme girişimine yol açacak bir yapısal faktör olarak görmektedir.¹⁶

Bağımsız değişken olarak görülen uluslararası sistemdeki güç dağılımı ya da nisbi güce ilişkin olarak neoklasik realizmin üzerinde durduğu husus, bu dağılımın her bir devletteki karar alıcılar tarafından nasıl algılandığı ya da görüldüğü hususu olmaktadır.¹⁷ Zaten Rose’a göre, dış politikaya ilişkin karar alıcıların algıları, ideolojileri ve devletlerin kurumsal yapısı, bürokrasinin niteliği gibi hususlar “ara değişkenleri” oluşturmaktadır.¹⁸ Ripsman’a göre, kendi devletleriyle ilgili her türlü bilgiye ulaşabildikleri ve her kesime etki edebilecek, yönlendirebilecek pozisyonda oldukları için karar alıcılar neoklasik realizmde dış politika oluşum sürecinin en önemli parçası konumundadır.¹⁹

13 N.M.Ripsman, “Neoclassical Realism and Domestic Interest Groups”, *Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*, Steven E. Lobell, M. Ripsman ve Jeffrey W. Taliaferro (der.), Cambridge, Cambridge University Press, 2009, s. 170-193.

14 Sami Kiraz, “Dış Politika Analizi Modeli Olarak Neoklasik Realizm: İkinci Dünya Savaşı Sırasındaki Türk Dış Politikasının Analizi”, *Ankara Hacı Bayramı Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 20, No. 2, 2018, s. 427.

15 William C. Wohlforth, *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War*, New York, Cornell University Press, 1993, s. 4-5.

16 Rose, “Neoclassical Realism...”, s. 152.

17 Kiraz, “Dış Politika Analizi...”, s. 428.

18 Rose, “Neoclassical Realism...”, s. 152.

19 Ripsman, “Neoclassical Realism...”, s. 172-173.

Dış politikanın karar alıcılar tarafından yürütülüyor olması, bu kesimin algılarının, yaşayış tarzlarının, ideolojilerinin ve dünya görüşlerinin öncelikle değerlendirilmesi gereken unsurlar haline gelmesine yol açmaktadır. Kosova özelinde bu durum ciddi bir farkındalık unsuru olacaktır. İktidar mücadelesinin arkasındaki temel motivasyon da bu husustur. Rose, bu süreci, dış politika oluşumu esnasında mevcut sistemsel güç dağılımından ve o devletin kapasitesinden çok, gücün algılanış biçiminin önemli olduğunu belirterek açıklamaya çalışmaktadır. Fareed Zakaria da benzer bir durumdan bahsetmekte ve uluslararası politikada karar alıcı pozisyonunda olan devlet adamlarının, uluslararası sistemdeki nisbi güç dağılımı ve devletlerin kapasitelerinden daha öncelikli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir.²⁰

Robert Jervis de karar alıcıların düşüncelerini, inanışlarını ve hayat pratiklerini dikkate almadan dış politika oluşum sürecinin sağlıklı bir biçimde analiz edilemeyeceğini ifade ederek Rose, Zakaria ve Wohlforth'a katılmaktadır.²¹ Nitekim Rose, karar alıcıların algılarına önem vermesinin temel nedeni olarak, aynı ya da çok benzer durumlarla karşı karşıya kalan ve benzer güç olanaklarına haiz devletlerin farklı dış politika uygulamalarına başvurmasını göstermektedir. Ona göre, dış politika uygulaması siyasi seçkinler ya da karar alıcıların fiziksel/materyal gücü ve sistemsel görünümü kendi düşünceleri ve ideolojileri bağlamında nasıl gördüğüyle ilgilidir. Christensen de karar alıcıların kapasiteyi ve kapasitenin dağılımını farklı ya da hatalı olarak değerlendirmeleri durumunda yanlış kararlar alabileceğini söylemektedir.²²

Buradan da anlaşılacağı üzere, neoklasik realizm, tümdengelim anlayışından daha çok tümevarım yaklaşımına yakın durmakta ve sistemin yapısını en temel unsur olarak görse de birim düzeyindeki değişkenlere ciddi bir önem atfetmektedir. Christensen, karar alıcıların algıları ya da aldıkları yanlış kararlar sonucu, devletlerin “dengeleyici” bir yaklaşım sergilemekten daha çok “peşine takılma (bandwagoning)” yönünde politikalar izlemesine yol açtığını ifade etmektedir.

Ara değişkenler içerisinde değerlendirilmesi gereken bir diğer husus ise “stratejik kültür”dür. Stratejik kültür, karar alıcı pozisyonundaki liderlerin yapacakları tercihleri etkileyen etkenler topluluğu olarak görülebilir. Coğrafya, maddi kapasite, siyasal yapı/örgütlenme düzeyi, ulusal mitler/semboller ve ulusun karakteri stratejik kültürü şekillendiren faktörler olarak ele alınabilir.²³ Stratejik kültür, devletin belli durumlarda saldırgan bir tavır

20 Zakaria, *From Wealth...*, s. 42-43.

21 Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics*, New Jersey, Princeton University Press, 2017, s. 28-30.

22 Birkan Ertay, “Uluslararası İlişkilerde Realist Geleneğin Dönüşümü ve Neoklasik Realizm”, *Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, No. 1, 2019, s. 19.

23 Ertay, “Uluslararası İlişkilerde...” , s. 18.

izlemesini engelleyebileceği gibi, Ripsman'a göre de savunmacı bir yaklaşım sergilemesi gereken bir noktada da saldırgan bir yaklaşım ortaya koymasına yol açabilecektir.²⁴

Neorealizm devletin iç yapısını "kara kutu" olarak değerlendirip analize dahil etmezken, neoklasik realizm bunu analiz birimi olarak ara değişkenler içerisinde görmektedir. Rejim türü açısından değerlendirildiğinde, otoriter bir yönetim tarzına sahip olan ülkelerin, liberal ülkelere oranla dış politika yapımında çok daha az kısıtlamayla karşılaşılıyor olması nedeniyle kararların daha homojen bir biçimde şekillenebileceği ifade edilmektedir. Liderin anayasal anlamda çok geniş ve güçlü yetkilerle görev yaptığı otoriter devletlerde de lider değişse dahi rejim türü sabit kalacağı için dramatik dış politika değişiklikleri söz konusu olmayabilecektir.

Ara değişkenler içerisinde değerlendirilmesi gereken bir diğer unsur da ülke içerisindeki grupların beklentileri ve özellikleridir. Ripsman; dinsel, etnik, bölgesel kimliklerin ve grupların özellikle Batılı olmayan ülkelerde klan, aşiret ve aile bağlarına büyük önem atfettiğini ve kendi içerisinde oluşturdukları lider kültürünü siyasal arenaya da yansıtılabildiklerini belirtmektedir.²⁵ Bu gruplar, kendi içlerinde yaptıkları mücadele ve anlaşmazlık ekseninde, devletin yönetim erkini kontrol altına alarak, devletin kapasitesini yalnızca kendi gruplarının emrine verip, diğer grupları etkisizleştirme eğilimi gösterirler.²⁶ Dolayısıyla, belli bir klanın ya da etnik/dinsel grubun temsilcisi olan karar alıcı, dış politika da karar alırken öncelikle kendi grubuna danışarak, onların çıkarları ve beklentileri doğrultusunda hareket edebilir. Bu karara karşı çıkacak olan diğer grupları ise devlet aygıtını kullanarak basılama kapasitesine sahip olacaktır.

Siyasal/toplumsal otonomi ise ara değişkenler içerisinde değerlendirilen bir diğer husustur. Buna göre, sivil toplum ve medyanın dış politika kararlarının oluşum sürecine katılımının oldukça düşük olduğu ülkelerde otonomi oranı yüksektir. Çoğulcu demokrasiyi içselleştirmeyen otoriter devletlerde, siyasal otonomi düzeyinin çok daha yüksek olacağı da anlaşılabilir. Milliyetçilik de bir ara değişken olarak değerlendirilebilir.²⁷ Zira Taliaferro'nun da altını çizdiği üzere milliyetçilik bireyleri devlete eklemelerken, toplumsal bütünlüğü de sağlamlaştırmaktadır.²⁸

Kosova: Küçük Bir Devlet

Robert Steinmetz ve Anders Wivel'e göre, II. Dünya Savaşı sonrası sömürgelelerin bağımsızlaşması sürecinde küçük devletlerin sayısında ciddi bir artış

24 Ripsman, "Neoclassical Realism...", s. 170-193.

25 Ripsman, "Neoclassical Realism...", s. 190-191.

26 Ibid.

27 F. Didem Ekinci, "Türkmenistan Dış Politikasında İç Faktörler: Neoklasik Realizm Çerçevesinde Bir İnceleme", *Alternatif Politika*, Cilt 11, No. 1, 2019, s. 32-58.

28 Taliaferro, "State Building For...", s. 491-492.

gazi

Akademik
Bakış
93
Cilt 15
Sayı 30
Yaz 2022

olsa da, Soğuk Savaş'ın sonu itibarıyla SSCB ve Yugoslavya'nın dağılmasına dek bu husustaki araştırmaların sayısı sınırlı kalmıştır.²⁹ Iver Neumann ve Sieglinde Gstöhl, bu durumu, Soğuk Savaş döneminde güvenlik çalışmalarının süper güç mücadelesi ve çift kutuplu dünyanın gerekliliklerine göre şekillenmesi ve realizmin uluslararası ilişkiler çalışmalarını domine etmesi ile ilgili görmektedir.³⁰ Küçük devletler, bu süreçte ikinci planda kalmış ve onların "küçüklüğü", zayıflık ve süper güç mücadelesinin dışında bir durum olarak değerlendirilmiştir. Halbuki bu dönemde bile, uluslararası finans merkezi konumunda olan ya da önemli doğal kaynaklara sahip bazı küçük güçler uluslararası politikanın şekillenmesinde belli bir etkiye sahip olmuştur.³¹

Kristian Stokke'a göre, neo-liberal kurumsalcılık ve sosyal inşacılık gibi post-realist yaklaşım ve tartışmalar uluslararası politikada küçük devletlerin rolünü tartışabilme anlamında yeni analitik fırsatlar doğurmuştur. Özellikle neo-liberal kurumsalcılık, bölgesel ve küresel örgütlerin artan önemine binaen artan uluslararası bağımlılık çerçevesinde küçük devletlere uluslararası çıkarlarını savunabilmek için daha düşük maliyetli ve egemenliklerinden fazlaca ödün vermemelerini sağlayacak yeni fırsatlar sunmaktadır.³² Ne var ki, realist/neorealist yaklaşım içerisinde, artan uluslararası kurumsalcılık ve bağımlılık noktasında küçük devletlerin, "zayıf devlet" olarak ele alınabileceğine dair analizler de yapılmaktadır. Post-realist bir kuram olan sosyal inşacılık ise kimlik, norm ve hayat anlayışı gibi hususlar üzerinde durarak, küçük devletlerdeki kimlik ve çıkar oluşum sürecini kurumsal bir dış politikanın oluşumunda merkezi önemde görmektedir. Hatta Ingebretsen'e göre, belli küçük devletlerin "girişimci" ruhunun/özelliğinin arkasında dahi, toplumsal kimliklenme sürecinin olduğunu değerlendirilmektedir.³³

Neumann ve Gstöhl, 1815'teki Viyana Kongresi'nden I. Dünya Savaşı sonuna dek geçen süreçte, "büyük devletler/güçler" olarak adlandırılan aktörlerin dışında kalan tüm devletler küçük devlet kapsamında ele alınmıştır.³⁴ Kavramı ilk kez teorik bağlamda ele alan ise Annette Baker Fox olmuştur. 1959 tarihli çalışmasında, küçük devletler olarak ele aldığı 5 ülkenin, II. Dünya Savaşı sırasında "büyük güç" olarak adlandırılan aktörlerle olan ilişkilerini ve nasıl bir dış politika izlediklerini açıklamaya çalışmıştır.³⁵

- 29 Robert Steinmetz ve Anders Wivel, *Small States in Europe: Challenges and Opportunities*, London, Ashgate, 2010.
- 30 Iver B. Neumann ve Sieglinde Gstöhl, "Introduction: Lilliputians in Gulliver's World?", *Small States in International Relations*, Christine Ingebretsen vd. (der.), Seattle, University of Washington Press, 2006, s. 5-7.
- 31 Kristian Stokke, "Peace-Building As Small State Foreign Policy: Norway's Peace Engagement in a Changing International Context", *International Studies*, Cilt 49, No. 3-4, 2012, s. 211.
- 32 Stokke, "Peace-Building...", s. 211-212.
- 33 Christian Ingebretsen, *Scandinavia in World Politics*, Lanham, Rowman&Littlefield, 2006, s. 38.
- 34 Neumann ve Gstöhl, "Introduction: Lilliputs...", s. 5-7.
- 35 Annette Baker Fox, *The Power of Small States: Diplomacy in World War II*, Chicago,

Neumann ve Gstöhl, kavramı tanımlarken, bu devletlerin aslında ne olmadıklarının ifade edildiğini ve büyük güç ya da orta güç olmayan tüm devletlerin küçük güç olarak tanımlandığını belirtmektedir.³⁶ Özlem Tür ve Nuri Salık, literatür özelinde yaptıkları değerlendirmede, küçük devletlerin genel olarak niceliksel, niteliksel ve algısal bağlamlarda tanımlandığını ortaya koymaktadır.³⁷ Niceliksel yaklaşıma göre, nüfus, devletlerin sahip olduğu toprağın büyüklüğü, ekonomik faktörler gibi hususlar devletlerin küçük olarak nitelenebilmesinde önemlidir. Bu yaklaşım, küçük devletlerin altında bir de mikro devletler sınıflamasına yer vermektedir. Tür ve Salık'ın aktardığına göre,³⁸ David Vital'e göre, devlet küçüklüğü şu faktörler özelinde anlaşılmaktadır: i) gelişmiş ülkeler için 10-15 milyonluk nüfus, ii) azgelişmiş ülkelere ise 20-30 milyon nüfus.³⁹ Yine Tür ve Salık'ın aktardığına göre,⁴⁰ Jean Luc-Vellut, devletleri büyük, orta, küçük ve daha küçük güçler olarak ayırarak, küçük devletlerin 10-50 milyon nüfus ve 2-10 milyar dolar arası GSYİH'ye sahip olacağını belirtmektedir.⁴¹ Küçük devletlere ilişkin olarak ekonomik azgelişmişlik bir turnusol kağıdı olarak betimlenebilmektedir. Steinmetz ve Wivel ise, küçük devletleri büyük devletlerden ayıran nüfus ve ekonomik büyüklük sınırını 15 milyon ve 500 milyar Euro olarak belirlemiştir.⁴² Ne var ki, özellikle Soğuk Savaş sonrası küçük devlet sayılabilmenin özelliği olarak görülen niceliksel değerler güncellenmiştir. Commonwealth ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar, genel itibarıyla 1,5 milyon ve altında nüfusa sahip devletleri küçük devlet olarak tanıma eğilimine girmişken, bu kriteri 1 milyon ve altına taşıyan analizler de yapılmıştır.⁴³

Küçük devlet tanımı bağlamında ele alınan ikinci yaklaşım ise niteliksel yaklaşımdır. Laurent Goetschel, pozitif güce sahip devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda diğer devletleri yönlendiren aktörler olduğunu ifade ederken, ona göre negatif güç ise diğer devletlerin onun davranışlarını etkileme kapasitesi olarak değerlendirilebilir.⁴⁴ Ona göre, küçük devletler büyük devletlere oranla diğerlerini etkileme anlamında etkisiz

The University of Chicago Press, 1959.

36 Neumann ve Gstöhl, "Introduction: Lilliputs...", s. 14-15.

37 Özlem Tür ve Nuri Salık, "Uluslararası İlişkilerde Küçük Devletler: Gelişimi, Tanımı, Dış Politika ve İttifak Davranışları", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 14, No. 53, 2017, s. 7.

38 Ibid.

39 David Vital, *The Inequality of States: A Study of Small Power in International Relations*, Oxford, Clarendon, 1967, s. 7-8.

40 Tür ve Salık, "Uluslararası İlişkilerde...", s. 7-8.

41 Jean Luc-Vellut, "Smaller States and the Problem of War and Peace: Some Consequences of the Emergence of Smaller States in Africa", *Journal of Peace Research*, Cilt 4, No. 3, 1967, s. 254.

42 Steinmetz ve Wivel, *Small States...*, s. 5-6.

43 Tür ve Salık, "Uluslararası İlişkilerde...", s. 8.

44 Laurent Goetschel, "Smaller States and the Problem of War and Peace: Some Consequences of the Emergence of Smaller States in Africa", *Journal of Peace Research*, Cilt 4, No. 3, 1967, s. 13-16.

kalırlarken, diğerlerinin kararlarından ve eylemlerinden de ciddi anlamda etkilenebileceklerdir. Tür ve Salık, Erling Bjol'den aktararak, devletlerin ancak birbirleriyle kıyaslanması halinde büyüklük ve küçüklük açısından anlamlandırabileceğini ve bir devletin ancak büyük devletle kıyas edildiği zaman küçük devlet niteliğinden bahsedilebileceğini belirtmektedir.⁴⁵ Bu bağlamda, Steinmetz ve Wivel'in de ortaya koyduğu üzere, göreceli (nisbi) güç ilişkileri arasında kurulan ilişki, zaman ve mekan çerçevesinde farklılaşabilmekte ve bir devlet, başka bir devlet ile olan kıyas sürecinde küçük devlet olarak anılırken, bir başkası ile kıyaslandığında ise büyük devlet sınıfında kalabilmektedir. Son dönemde, küçük devletleri, "zayıf devlet" ile aynı kategoride ele alan yaklaşımlar da belirmiştir. Miriam Fendius Elman tarafından betimlenen bu durum,⁴⁶ Neumann ve Gstöhl tarafından reddedilmiş ve bu iki isim, küçük devlet olmayı nicelik faktörleri üzerinden açıklayarak, zayıf devletlerin nitelikleri ve ulusal kapasiteleri çerçevesinde anlamlandırılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Küçük devletlerin tanımlanmasına ilişkin üçüncü kavramsal çerçeve ise algısal yaklaşım olarak bilinmektedir. Bun noktada ön plana çıkan isim ise Robert L. Rothstein'dir.⁴⁷ Rothstein, güvenliğini kendi imkanlarına bağlı olarak koruyamayacağını ve bu nedenle güvenliğin sağlanması hususunda başka devletlerin ya da kurumların yardımına muhtaç olduğunu bilen devletleri küçük devlet olarak nitelemektedir.⁴⁸ Jeanne Hey de bu durumu, bir devletin bürokratik yapısı ve toplumuyla birlikte kendisini küçük olarak görmesi ve diğer devletlerin de toplumlarıyla birlikte o devleti küçük olarak algılıyor olmasının önemli olduğunu belirterek doğrulamaktadır.⁴⁹ Robert Keohane'e göre, küçük güç, karar alıcılarının gerek kendi başlarına, gerekse de bir grup içerisinde kalarak hiçbir dönemde uluslararası sistem özelinde etki doğuramayacağı bilinen devletleri nitelemektedir.⁵⁰

Raimo Varynen ise, daha geniş bir tanımlama yapılması gerektiğini düşünmektedir. Ona göre, küçük devlet tanımlamasında, gerek algısal, gerekse de somut verilerle ifade edilebilecek beş ayrı hususa dikkat edilmelidir. Bunlar düşük statü, yüksek düzeyde dış müdahaleye açık olmak,

- 45 Tür ve Salık, "Uluslararası İlişkilerde...", s. 9. Erling Bjol, "The Small State in International Politics", *Small States in International Relations*, August Schou ve Arne Olav Brundtland (der.), Stockholm, Almqvist&Wiksell, 1971, s. 29-37.
- 46 Miriam Fendius Elman, "The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard", *British Journal of Political Science*, Cilt 25, No. 2, 1995, s. 171-172.
- 47 Tür ve Salık, "Uluslararası İlişkilerde...", s. 10.
- 48 Robert L. Rothstein, *Alliances and Small Powers*, New York, Columbia University Press, 1968, s. 27-30.
- 49 Jeanne A.K.Hey, "Introducing Small State Foreign Policy", *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*, Jeanne A.K.Hey (der.), Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2003, s. 2-3.
- 50 Robert O.Keohane, "Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics", *Small States in International Politics*, Christine Ingebritsen vd. (der.), Seattle, University of Washington Press, 2006, s. 59-60.

sürekli olarak belli bir kalıp içerisinde hareket edilmesinin beklenmesi, çıkarların büyük ve orta güçlerden ciddi anlamda farklı olması ve sistem içerisinde yalnızca belli bir rolü oynamak olarak açıklanabilir.⁵¹

Küçük devletlerin kullanabilecekleri yeteneklerin sınırlı olması, demografik, ekonomik ve askeri anlamda sınırlı bir güce sahip olmaları, onların geniş ve güçlü bir diplomatik temsile sahip olmalarının önüne geçen önemli bir engel olabildiği gibi, aynı zamanda askeri güçsüzlük ya da sınırlılık nedeniyle, bu ülkeleri dış politika ve güvenlik anlamında baskıya daha açık bir pozisyonda bırakmaktadır. Bu ülkelerin büyük bir dış politika aygıtı olmadığı için, diplomasi yürütmenin küçük devletler adına maliyeti yüksektir. Yapısal anlamda yetersiz bir güce sahip olmaları da bu ülkeler ile çeşitli dış politika meselelerinde koalisyon oluşturmak isteyen aktörlerin sayısının sınırlı kalmasına yol açmaktadır.

Hey, küçük devletlerin dış politika tercihlerinde çeşitli faktörlerin ön plana çıktığını ifade etmektedir. Her şeyden önce, bu devletlerin dünyanın gündemindeki önemli meselelerin çözümü hususunda düşük düzeyli bir katılım sergilediğini ifade etmek gerekir.⁵² Bu ülkeler, diplomatik ve siyasal kapasite anlamında yetersiz oldukları için, kendilerini temsil edebilme anlamında çok-uluslu ve uluslararası örgütlerde bulunmaya büyük önem vermektedir. Küçük devletler, çetrefilli bir dış politika ajandası yerine kendilerini doğrudan ilgilendiren kısıtlı bir dış politika gündemini benimserler. Aynı zamanda dış politika gündemi itibarıyla da komşu coğrafyalara ya da yakın çevreye büyük önem atfederler. Bu devletlerin, kendi güvenliklerini sağlayabilme ve çıkarlarını elde edebilme anlamında büyük devletlerle ittifaklar geliştirmeye önem verdikleri de bilinmektedir.

Şubat 2008'de "tektarafı" olarak ilan ettiği bağımsızlık ile Sırbistan'dan ayrılan Kosova, bu bakımdan, Marleku'nun da söz ettiği üzere, Yugoslavya'nın dağılması sonrası beliren küçük devletlerden biridir.⁵³ Niceliksel yaklaşım ekseninde değerlendirildiğinde, 10.887 kilometrekarelik yüzölçümü ve 1.9 milyonluk nüfusu ile küçük devlet olarak nitelenmeye oldukça uygun bir ülke olan Kosova,⁵⁴ Neumann ve Gstöhl'ün tanımlaması bağlamında değerlendirildiğinde de "mikro devletten" büyük ve orta güçlerden küçük bir devlet görünümündedir. Her ne kadar Vital ve Vellut'nun küçük devlet tanımlamaları kapsamında ele alınamayacak olsa da, SSCB ve Yugoslavya'nın dağılması ve çift kutuplu dünyanın ortadan kalkması sonrası küçük devlet

51 Raimo Varynen, "On the Definition and Measurement of Small Power Status", *Cooperation and Conflict*, Cilt 6, No. 2, 1971, s. 92-95.

52 Hey, "Introducing Small State...", s. 5-7.

53 Alfred Marleku, "Small States Foreign Policy: the Case of Kosovo", *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, Cilt 11, No. 3, 2012, s. 79-97.

54 "World Factbook: Kosovo", *CIA*, 7 Nisan 2020, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html> (Erişim Tarihi 5.5.2020).

tanımında ele alınan niceliğe ilişkin oranlar farklılaştığı için, Kosova'nın bu iki yazarın tanımını kapsamında küçük devlet olarak görülmemesi de normal bir durumdur. Bu anlamda, Kosova'nın toprak ve nüfus itibarıyla Commonwealth ve Dünya Bankası'nın ortaya koyduğu kriterlere yakın bir görünüm arz ettiği de ifade edilebilir. Priştine'nin, 2017 istatistiklerine göre, satın alma paritesine göre 19,6 milyar dolar, reelde ise 7 milyar dolarlık GSYH (GDP) ile Vellut'nun koyduğu 2-10 milyar dolarlık GSYH bareminde kaldığı da ortadadır.⁵⁵ Nüfus büyüklüğü ve sahip olunan GSYH, Kosova'yı mikro devlet olmaktan uzak tutmakta ve niceliksel yaklaşım çerçevesinde küçük devlet olarak anlamlandırılabilmesini sağlamaktadır.

Kosova'nın sahip olduğu ulusal kapasite ve içselleştirdiği güç itibarıyla Goetschel'in anlamlandırdığı küçük devlet modeline uygun olduğu ifade edilebilir. Sistem düzeyinde ifade edilen "bağımsız değişken" olarak bilinen nisbi güç ekseninde yapılacak bir anlamlandırma, Priştine'nin uluslararası politikada peşine takılma stratejisine uygun hareket ettiğini göstermektedir. Nitekim Kosova'nın dış politika uygulamaları çerçevesinde diğer devletleri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmekten çok, onların hamleleri, stratejileri ve çıkarları çerçevesinde politikalarını belirlemek zorunda kaldığı bilinen bir gerçektir. Zira Kosova, ABD, İngiltere ve Türkiye başta olmak üzere birçok büyük ve orta gücün bölgesel çıkarları ve bu bağlamda verdiği destek ile bağımsızlığına kavuşmuştur. Aynı zamanda Rusya ve Çin gibi küresel aktörler başta olmak üzere birçok orta güç pozisyonunda devlet de kendi dış politika çıkarları gerektirdiği için bu ülkenin bağımsızlığını tanımamakta ve Kosova'nın BM üyesi olmasını engellemektedir. Bu bağlamda, Priştine'nin, bağımsız değişken olan nisbi gücün de etkisiyle pozitif değil negatif gücü içselleştirdiği, yani Goetschel'in deyimiyile, başka aktörlerin etkisiyle dış politika uygulamalarını şekillendirdiği ifade edilebilir.

Ara değişkenler içerisinde kabul edilebilecek olan ekonomik bağımlılık, zayıf kurumsallık ve stratejik kültür de Kosova'nın küçük devlet statüsüyle ilişkilendirilebilir. Ekonomik anlamda, Kosova'nın, GSYH düzeyi, 2017 itibarıyla ülke bütçesinin %21'ini aşan borç oranı (506 milyon dolar), 428 milyon dolarlık ihracat (çoğunlukla maden ve hammadde ile tarımsal üretim) ve 3,2 milyar dolarlık toplam ithalat ve %30'u aşan işsizlik rakamlarıyla ekonomik olarak ayakta durması çok zordur.⁵⁶ Ayrıca ülke başta AB'den olmak üzere dış yardımlara da önemli oranda bağımlıdır.⁵⁷ Kosova'nın yalnızca uluslararası gözetim altında tutulan küçük bir güvenlik birimi (KSF-Kosovo Security Force) olduğu ve bu birimi düzenli bir orduya dönüştürme fikrini henüz ortaya koymuş olduğu da düşünüldüğünde, gücün önemli bir parçası-

55 Ibid.

56 Ibid.

57 "Kosovo-Financial Assistance Under IPA II", *European Commission*, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/kosovo_en (Erişim Tarihi 5.5.2020).

nı oluşturan ulusal kapasite anlamında oldukça geride kaldığı görülebilmektedir.⁵⁸ Bu minvalde, Kosova'nın, Goetschel'in de vurguladığı üzere gücüyle etkileyen değil, etkilenen bir aktör olacağı ortadadır. Kosova'nın, Steinmetz ve Wivel'in bahsettiği gibi, Sırbistan ile kıyaslanması halinde "küçük devlet" pozisyonunda olduğu ve bu durumunun Kosova'nın tanınmasına ilişkin sorunun çözümü hususunda müzakerelerde de etken bir faktör olacağı söylenebilir. Elman ve Handel'in, zayıf devletleri küçük devlet tanımıyla eşleyen yaklaşımı Neumann ve Gstöhl tarafından reddediliyor olsa bile, Kosova özelinde bu durumun geçerli olduğu ifade edilebilir. Zira diplomatik tanıma hususunda sorunlu, kendi varlığını/güvenliğini özellikle ABD, Birleşik Krallık, AB ve Türkiye gibi aktörlerin çabalarıyla sağlayan, toprakları içerisindeki belli bir bölgede (Kuzey Kosova) siyasi anlamda kontrolü olmayan ve dış yardıma önemli oranda bağımlı olan Priştine'nin, zayıf kurumsallık ara değişkeni özelinde değerlendirilebilecek, "zayıf devlet" niteliğine haiz bir ülke olduğu da ifade edilebilir.

NATO'nun öncülüğünde ve BM'nin 1244 sayılı kararıyla ülkeye yerleştirilmiş olan KFOR, daha çok teröre karşı mücadele, arama-kurtarma, sınır muhafızlığı ve mayın/patlayıcı imhası gibi görevleri içselleştirmiş olan bir Kosova Güvenlik Gücü'nün oluşumuna hizmet etmiştir.⁵⁹ Fakat yalnızca 5000 kişilik bir kuvvete sahip ve hafif silahlarla donatılmış bir askeri gücün ülkeyi dış saldırılara karşı koruması pek mümkün değildir. Hatta 2018 yılından bu yana bu gücü daha kapsamlı ve etkili silahlarla donatıp mevcudunu artırarak Kosova Ordusu'na dönüştürebilme yönünde çalışmalar yapılmaktadır.⁶⁰ Bu çerçevede, bağımsızlığının ilk günlerinden bu yana NATO/KFOR'un korumasına ihtiyaç duyan Kosova, Rothstein'in bahsettiği manada bir küçük devlettir. Hey ise, bu durumun siyasi aktörler ve toplum tarafından kabullenilmiş olmasını önemli gördüğünü belirtmektedir. Haşim Taçi'nin, ülkenin güvenliğinin ve varlığının sürdürülmesi hususunda ABD'ye bağımlı olduklarını ve Washington ile her anlamda iyi geçinmek ve bu ülkenin bölgeyle ve Kosova'yla ilgili planlarına destek olunması gerektiğini ifade eden sözleri, ara değişken olarak görülebilecek stratejik kültür ekseninde, Kosova'nın küçük devlet olma gerçekliğinin kabullenildiğini gösteren bir başka husustur.⁶¹

58 Agilolf Kesselring, "The Formation and Role of the Kosovo Security Force", *National Defence University Department of Strategic and Defence Studies Series*, No. 35, 2010.

59 "Kosovo Force (KFOR)", *NATO*, Şubat 2019, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_02/20190213_2019-02-KFOR-Placemat.pdf, (Erişim Tarihi 5.5.2020).

60 "Kosovo Approves New Army Despite Serb Opposition, NATO Criticism", *Reuters*, 14 Aralık 2018, <https://www.reuters.com/article/us-kosovo-army/kosovo-approves-new-army-despite-serb-opposition-nato-criticism-idUSKBN1OD16S>, (Erişim Tarihi 5.5.2020).

61 "Kosovo's Thaci Urges Government to Fulfill US Demands", *AA*, 10 Mart 2020, <https://www.aa.com.tr/en/europe/kosovos-thaci-urges-government-to-fulfill-us-demands/1761354>, (Erişim Tarihi 5.5.2020).

gazi

Akademik
Bakış

99

Cilt 15
Sayı 30
Yaz 2022

Raimo Varynen'nin değerlendirmesi özelinde yapılacak bir değerlendirme de zayıf kurumsallık ara değişkeni ile ilişki kurmaktadır BM tarafından tanınması ve AB'ye entegre olması süreci Brüksel'in gözetiminde Sırbistan'la yürütülen müzakerelere bağlı olan ve KFOR özelinde verilen güvenlik desteğine ihtiyaç duyan Kosova, Sırp azınlığa idari/siyasal ayrıcalıklar tanımak zorunda tutulan ve attığı ticari ve siyasal/bölgesel adımlarda Belgrad ile müzakere sürecine aykırı hareket etmekten uzak durması beklenen bir ülkedir. Priştine'nin, kendi içişlerine müdahale ettiği gerekçesiyle Belgrad'a uygulamaya başladığı yüksek düzeyli gümrük vergilerini kaldırması için Brüksel'den ve Washington'dan yoğun bir tepki dalgasıyla karşı karşıya kalması⁶² ve Sırp azınlığın yoğun yaşadığı bölgeye "özerklik" yönünde (Sırp Belediyeler Birliği) bir idari/siyasal ayrıcalık tanınmasının Brüksel Antlaşması ile "şart koşılması" buna bir örnektir.⁶³ Varynen'in küçük devlet yaklaşımına göre değerlendirildiğinde, Kosova, AB ve ABD'nin Balkanlar'a ilişkin çıkarları ve Sırbistan'ın kabul edebileceği şartlar özelinde hareket etmesi beklenen ve çok kimlikliliğe içkin bir yönetsel çerçeve içerisinde başarılı olması istenen bir ülkedir.

Kosova'nın devlet olarak varlığının Sırbistan'ın dışında BM Güvenlik Konseyi üyesi Rusya ve Çin başta olmak üzere birçok büyük ve orta güç tarafından tanınmaması, hatta AB içerisinde dahi, etno-kültürel temelli ayrılıkçılık girişimlerine emsal oluşturması edişesi nedeniyle, bu ülkenin bağımsızlığını kabul etmeyen üyelerin varlığı, Priştine adına diplomatik bir sınırlılık oluşturmaktadır.⁶⁴ Priştine'nin stratejik kültürünün bir uzantısı olan dış politikasının şekillenmesinde ana unsur olan bu faktör, önemli bir ara değişken örneğidir. Nitekim, bugün itibarıyla, BM üyesi 100 kadar devlet tarafından tanınmış olan ülkenin, büyük bir bölümü Avrupa'da olmak üzere, 31 kadar büyükelçiliğe sahip olduğunu görüyoruz.

Kosova'nın dış politikası, Hay ve Handel'in de betimlediği üzere, dünya gündeminde önemli yer edinmiş bulunan büyük sorunlardan ziyade, neredeyse tamamen ülkenin içerisinde bulunduğu diplomatik, ekonomik ve siyasal sorunları çözmeye odaklanmıştır. Kosova Ordusu'nun kurulumu hususunda AB ve KFOR ile yürütülen görüşmeler, AB gözetiminde sürdürülen ve nihai amacı Kosova'nın Sırbistan tarafından tanınması olan müzakereler

62 "Amid Recognition Row, Kosovo Hits Serbia with More Customs Tariffs", *Reuters*, 28 Aralık 2018, <https://www.reuters.com/article/us-kosovo-serbia-tariffs/amid-recognition-row-kosovo-hits-serbia-with-more-customs-tariffs-idUSKCN1OR18Q>, (Erişim Tarihi 5.5.2020).

63 "Association/Community of Serb Majority Municipalities in Kosovo-General Principles", *European Commission*, http://eeas.europa.eu/archives/docs/statements-eeas/docs/150825_02_association-community-of-serb-majority-municipalities-in-kosovo-general-principles-main-elements_en.pdf, (Erişim Tarihi 5.5.2020).

64 James Ker-Lindsay ve Ioannis Armakolas, "Surveying the Spectrum of EU Member State Policies Towards Kosovo", *Kosovo Foundation For Open Society (KFOS)*, Prishtina, 2017.

bu anlamda oldukça görünür birer örnektir.⁶⁵ 1997-1999 yılları arasında süren iç savaşta, savaş veya insanlık suçu işlediğine dair Lahey tarafından mahkemeye çağrılan siyasal aktörler/liderlerin durumu da ülke dış politikasında önemli bir yer tutmaktadır. Ramush Haradinaj'ın, bu olaylara ilişkin sorumluluğu olduğu gerekçesiyle Lahey tarafından mahkemeye davet edilmesi sonrası başbakanlıktan istifa etmesi bu duruma özel bir örnektir.⁶⁶ Tüm bu hususlar, ara değişken kabul edilebilecek zayıf kurumsallığa entegre olmaktadır.

Kosova'nın, küçük bir devlet olmanın gereğini yerine getirdiğini ve kendi diplomatik meşruiyetini sağlayabilmek için uluslararası örgütlere üye olabilmek adına yoğun çaba sarf ettiğini görüyoruz. UNESCO'ya üyelik başvurusunun Sırbistan tarafından reddedilmesi sonrası AB bağlamında yürütülen müzakerelerin kesintiye uğraması, Kosova yönetiminin uluslararası örgütlere üyelik hususuna ne denli önem verdiğini göstermesi bakımından çarpıcıdır. Priştine'nin dış politika gündeminin AB ve ABD ile olan temas alanı ekseninde genel itibarıyla kendisine komşu ülkelerle ilgili olarak şekillenmesi de küçük devlet dış politikasına uygun bir yaklaşımdır. Nitekim Sırbistan ile yürütülen müzakerelerin dışında, Arnavutluk ile olan siyasal müttefiklik ve ayrıca Kosova'nın kuzeyine ilişkin olarak öngörülen "etno-federalizm" benzeri yapının Bosna-Hersek üzerinden yorumlanması bu çerçevede değerlendirilebilir.⁶⁷ Kuzey Makedonya ile ilişkilerin de temelde sınıraşan bir niteliğe sahip Arnavut ulusal kimliği ve bunun Kuzey Makedonya topraklarına yansımaları boyutuyla yürütülüyor olması da bu hususa entegre edilebilir.⁶⁸ Ülkede Arnavutluk ile birleşme taraftarı belli bir kesim bulunmasına⁶⁹ ve başta Kuzey Kosova'daki Sırp azınlığın idari özerkliği ve Karadağ ile imzalanan sınır anlaşması olmak üzere tepki çeken birçok adım atılmış olmasına karşın, Priştine'nin genel anlamda işbirliği yanlısı bir duruş sergilediği görülmektedir. Waltz'un da bahsettiği üzere, küçük devlet olma özelliğine haiz olan Kosova, büyük güçler arasındaki Balkanlar'a odaklanmış güç mücadelesini göz önünde bulundurmamak ve "tehdit" olarak görülen Sırbistan'a karşı, özellikle ABD'ye olan bağlılığı gözetmek zorundadır. Bjöl'ün açıklaması özelinde betimlersek,

- 65 Spyros Economides ve James Ker-Lindsay, "Pre-Accession Europeanization: The Case of Serbia and Kosovo", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 53, No. 5, 2015, s. 1027-1044.
- 66 "Kosovo PM Resigns After Summons From Hague Prosecutors", *Balkan Insight*, 19 Temmuz 2019, <https://balkaninsight.com/2019/07/19/kosovo-pm-resigns-after-hague-prosecutors-call-for-questioning/>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).
- 67 Michael Rossi, "Ending the Impasse in Kosovo: Partition, Decentralization or Consociationalism?", *Nationalities Papers*, Cilt 42, No. 5, 2014, s. 867-889.
- 68 Sasho Ripiloski ve Stevo Pendarovski, "Macedonia and the Ohrid Framework Agreement: Framed Past, Elusive Future", *Perceptions*, Cilt 18, No. 2, 2013, s. 135-161.
- 69 Lulzim Peci, "Kosovo and Albania-Deconstruction of the Idea of Unification", *Tirana Observatory*, 6 Nisan 2020, <https://tiranaobservatory.com/2020/04/06/kosovo-and-albania-deconstruction-of-the-idea-of-unification/>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

Kosova'nın, çatışmacı bir bölgesel gerçekliğe haiz Batı Balkanlar'da varlığını koruyabilmek ve gelişimini sağlayabilmek adına NATO'nun askeri, AB'nin de ekonomik ve siyasal unsurlarla kurguladığı “güvenlik topluluğuna” entegre olmak istediği söylenebilir. Bu yönüyle, Kosova, peşine takılma stratejisi uygulamakta ve bağımsız değişken olan nisbi güç faktörünü ana eksen olarak değerlendirmektedir.

Kosova'daki Dış Politika Oluşum Sürecinin Neoklasik Realizm Ekseninde Değerlendirilmesi

Kosova'nın dış politika alternatiflerinin ve kararlarının büyük oranda Waltz'un ve Walt'un önemle altını çizdiği üzere neorealist bağlamda betimlenen güç dengesi ve hatta tehdit dengesi özelinde şekillendiği ortadadır. Ne var ki, sistem düzeyi faktörler Kosova dış politikasında farklı tercihleri açıklamakta yetersiz kaldığı için algular, ideolojiler, stratejik kültür v.b. ara değişkenlere bakmak gerekir.

PDK ve Haşim Taçi

Mevcut devlet başkanı Haşim Taçi ve onun destekçileri olan ve UNMIK gözetiminde silah bırakan eski UÇK/KLA (Kosova Kurtuluş Ordusu) komutanları/bileşenleri tarafından kurulmuş Kosova Demokrat Partisi (PDK), kendisini merkez partisi olarak görmektedir.⁷⁰ Haşim Taçi ve şimdiki parti lideri Kadri Veseli, ülkenin bağımsızlığı ve güvenliği için ABD'ye müteşekkir olduklarını sıkça ifade eden ve Kosova Dış Politikası bağlamında alınacak kararlarda (özellikle de Sırbistan ile müzakerelerde son dönemde sıklıkla konuşulan “toprak takası” ve yine Sırbistan ve Bosna-Hersek'e karşı uygulanan %100'lük gümrük vergilerinin indirilmesi hususu) Washington'un atacağı adımlara uygun hareket edilmesi gerektiğini belirten bir çizgide siyaset yürütmektedir. Haşim Taçi ve bazı eski UÇK komutanlarının organ ve silah kaçakçılığı ile suçlanması ihtimalinin sıkça konuşulması ve yine Taçi'nin mafya örgütlenmeleri ile ilişkisinin olduğu yönündeki haberler, hem Taçi hem de parti içerisindeki birçok ismin, kendi güvenliklerini sağlayabilmek adına hem Washington hem de Brüksel ile sorunsuz ilişkiler kurmak istemelerine neden olan bir husustur. Bu bağlamda, gerek Haşim Taçi, gerekse de Veseli'nin liderliğini yürüttüğü PDK, Brüksel'in talebiyle Karadağ ile imzalanan sınır anlaşmasına karşı çıkmamıştır.

Son dönemde fazlaca konuşulan Belgrad'a uygulanan gümrük tarifelerinin indirilmesi ve hatta Washington tarafından istendiği ifade edilen “Sırbistan-Kosova toprak takası antlaşması” hususunda da PDK ve Taçi'nin sıcak baktığı da belirtilmektedir. Taçi, Trump'ın Kosova'ya ekonomik, askeri ve siyasal destek vereceğini belirttiğini ve bu nedenle de Kosova'nın siya-

70 Ivan Briscoe ve Megan Price, “Kosovo's New Map of Power: Governance and Crime in the Wake of Independence”, *Clingendael Institute Report*, 2011, s. 10.

sal ve bürokratik bir bütünlük içerisinde Trump'ın Kosova için tayin ettiği temsilcisi Grenell ile çalışması gerektiğini belirtmiştir.⁷¹ Yani, Taçi ve PDK, Kosova'nın dış politika kararlarının oluşumu hususunda, "küçük devlet" yaklaşımına uygun hareket ettiği ve mevcudu koruma ya da benzetme stratejisi özelinde büyük devletlerin/aktörlerin desteğini alabilmek adına "ulusal çıkar" olarak görülen belli hususlardan feragat edebileceğini gösterdiği ifade edilebilir.

Vetevendosje ve Albin Kurti

Albin Kurti de tıpkı Haşim Taçi gibi, Arnavut ulusçusudur. Fakat Taçi'nin aksine hareketin askeri kanadında yer almamıştır. Kurti; Taçi ve Haradinaj gibi isimlerin aksine ismi herhangi bir şekilde kaçakçılık, organize suç veya savaş suçu gibi hususlarla birlikte anılmayan bir isimdir. Bu bağlamda, Kurti'nin en temel hedefi, bu kesimin siyaset ve bürokrasi üzerindeki etkinliğini kırmak olarak şekillenmiştir. Yani, Kurti'nin, neoklasik realist anlamda ele alırsak "yenileme" tercihinine yakın duran bir isim olduğu ifade edilebilir. 2005'te kurulan Vetevendosje (Self-Determinasyon) Partisi'nin liderliğini yapan Kurti, 2019'da yapılan parlamento seçimlerinde en yüksek oyu almayı başarmıştır. Her ne kadar sosyal demokrat çizgide yer aldığı ifade edilse de ulusal meselelerde tavizsiz bir pozisyona sahip olan Vetevendosje, 2013'te AB gözetiminde Sırbistan ile imzalanan Brüksel Antlaşması ile ülkenin kuzeyi başta olmak üzere Sırp'ların çoğunluğu oluşturduğu ya da ciddi bir nüfusa sahip olduğu kasabalarda kurulacak Sırp Belediyeler Birliği'ne karşı çıkmıştır. Zira Kurti, bu oluşumun, ülkenin toprak bütünlüğünü ortadan kaldıracaklarını düşünmektedir. Kurti ve partisi, ayrıca, Karadağ ile üzerinde uzlaşılan "sınır düzenlemesine" de şiddetle karşı çıkmış ve dönemin hükümetini "ihnet" ile suçlamıştır.⁷²

Hem Brüksel Antlaşması'nı hem de Karadağ ile yapılan sınır antlaşmasını engelleyen Kurti, bu süreçte sergilediği tavizsiz tutumu ve özellikle Taçi, PDK, LDK ve AAK lideri Haradinaj başta olmak üzere ülkedeki geleneksel siyasal elitlerin yolsuzluk ve mafya ilişkilerine işaret eden yaklaşımı ile 2019'da en fazla oyu alan partinin lideri olmuştur. Taçi'nin aksine, Sırbistan'a uygulanan gümrük tarifelerinin ancak "karşılıklılık" temelinde kaldırılabilceğini,⁷³ Trump yönetimi tarafından arzulandığı belirtilen Belgrad

71 Isidora Stakic, "Why we Should be Worried About the Fall of Kosovo's Government", *European Western Balkans*, 24 Nisan 2020, <https://europeanwesternbalkans.com/2020/04/24/why-we-should-be-worried-about-the-fall-of-kosovos-government/>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

72 "Kosovo Parliament Ratifies Montenegro Border Deal", *Balkan Insight*, 21 Mart 2018, <https://balkaninsight.com/2018/03/21/opposition-vetevendosje-releases-tear-gas-in-kosovo-parliament-03-21-2018/>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

73 "Customs Inform Kurti: The Reciprocity Measure with Serbia is Being Strictly Implemented", *Kosova Press*, 9 Nisan 2020, <https://kosovapress.com/en/customs-inform-kurti-the-reciprocity-measure-with-serbia-is-being-strictly-implemented/>, (Erişim Tarihi

gazi

Akademik
Bakış

103

Cilt 15
Sayı 30
Yaz 2022

ile Priştine arasında toprak takası öngören anlaşmayı kabul etmeyeceğini ve AB'nin talebi doğrultusunda Brüksel Antlaşması uyarınca oluşturulması gereken Sırp Belediyeler Birliği fikrine karşı olduğunu belirten Kurti ve Vetevendosje, iktidarda çok fazla kalamamıştır. Zira Kurti, dış politika uygulamalarını kişisel bekasıyla birlikte değerlendirdiğini ve ABD'ye fazlaca bağımlı olduğunu düşündüğü Taçi'nin hükümetin dış politikasına karışmasını engellemek istemiştir. Bu durum, Taçi'nin etkisinde olduğu bilinen bürokrasi ve Kurti arasında soğuk rüzgarlar estirirken, aynı zamanda Rose ve Zakaria tarafından betimlendiği üzere Kosova'nın dış politikasının şekillenmesinde birincil faktör olduğu bilinen sistemsel aktörleri (ABD ve AB) harekete geçirmiştir.

LDK

Taçi-Kurti çekişmesi sürerken, 1990'lı yıllarda Kosova'daki self determinasyon yanlısı harekete öncülük etmiş Rugova tarafından kurulmuş, sağ-muhafazakar ve iç savaş esnasında UÇK'nın hedefi haline gelmiş, bağımsızlık sonrasında ise dış politika uygulamaları hususunda PDK'den hemen hiçbir farkı olmayan, yani “benzetme” ve “mevcudu koruma” stratejilerinin bileşimine entegre LDK'nin “özellikle Sırpların yoğun yaşadığı Kuzey Kosova'da coronavirus pandemisiyle mücadelede yaşanan sorunlar” gerekçesiyle hükümetten ayrılarak koalisyona girmesine neden olduğunu görüyoruz.⁷⁴

Hükümetin düşmesini sağlayan LDK, yeni hükümeti kurma hususunda da Kurti'ye oranla dış politika uygulamalarında, Ripsman'ın deyiimiyle benzetme yanlısı olan Haradinaj/AAK ve sosyal demokrat çizgideki NISMA'ya yaklaşmıştır.⁷⁵ Yani LDK, Zakaria'nın da belirttiği üzere, ülkenin varlığı ve çıkarlarını koruma adına “bağımlı” olduğunu düşündüğü ve aynı zamanda ülkenin mevcut kurumsal yapısının şekillenmesinde önemli rol oynayan Batı'dan uzaklaşmasından endişe etmiş ve buna yol açacağı yönünde bir “algı” oluşturan Kurti ile Vetevendosje'den uzaklaşmıştır. Burada Wohlforth, Rose ve Lobell'in de belirttiği üzere, Batı'ya olan bağımlılık sistemsel bir “bağımsız değişken”, Kurti ve Taçi/PDK-LDK çizgisindeki farklı dış politika yaklaşımlarının da ülkenin kapasitesini ya da nisbi gücünü farklı yönlerde değerlendiren “ara değişkenler” olduğu ifade edilebilir.

Rose, nisbi gücü daha az olan devletlerin çok daha kısıtlanmış yönde kararlar alacağını ve temkinli olacağını ifade etmektedir. İşte, bu noktada,

6.5.2020).

74 “Kosovo's Government Just Fell-but Its Down to US Meddling Rather Than Coronavirus”, *The Conversation*, 27 Mart 2020, <https://theconversation.com/kosovos-government-just-fell-but-its-down-to-us-meddling-rather-than-coronavirus-134862>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

75 “Kosovo's LDK, AAK Sign Coalition Agreement”, *SeeNews*, 29 Nisan 2020, <https://seeneews.com/news/kosovos-ldk-aak-sign-coalition-agreement-696943>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

Sırbistan'a kıyasla ülkenin ekonomik ve askeri gücünün oldukça sınırlı olduğunu düşünen Taçi/PDK-LDK çizgisi, Kosova'nın "kayıtsız şartsız Batı çizgisinde" dış politika yürütebilecek bir kapasitede olduğunu ifade ederken, Kurti, Ripsman'ın betimlediği yenileme anlayışına referansla Kosova'nın "ulusal çıkar" olarak görülen meselelerde daha güçlü durabilecek bir kapasiteye sahip olduğunu iddia etmektedir. Bu durum, Taliaferro'nun da altını çizdiği üzere, dış politikanın genel olarak sistem bazlı şekillendiği ortada olmasına karşın, belli oranda da "özel" olduğunu açığa vurmaktadır. Bu minvalde, Taçi'nin başbakanlık yaptığı dönemde 2013 tarihli Brüksel Antlaşması'nı imzalayabilmiş olan Kosova'nın, LDK lideri Isa Mustafa'nın başbakanlık yaptığı dönemde de Karadağ ile tartışmalı sınır anlaşması kararını alabilmesi, mevcudu korumal bağlamda değerlendirilen aktörlerin "uzlaşmacı" bir çizgide siyaset yürüttüğünü göstermektedir.

AAK ve Haradinaj

Kendisini sosyal demokrat olarak gören AAK'nin lideri Haradinaj'ın başbakanlığında, Kosova'nın, Brüksel Antlaşması ve Karadağ sınırı hususunda PDK ve LDK'nin dış politika yaklaşımına benzetme özelinde verdiği tavizlere karşın Sırbistan ile müzakerelerde herhangi bir ilerleme kaydedememesi ve hatta Belgrad'ın, Priştine'nin bağımsızlığını tanıyan bazı ülkeleri bu kararlarından vazgeçirmesi sonrası belli bir tutum değişikliği olmuştur. Sırbistan'ı ve Kosova'nın toprak bütünlüğüne karşı bir duruş sergileyen Bosna Sırp Cumhuriyeti'ni cezalandırabilmek için,⁷⁶ Sırbistan'a ve Bosna-Hersek'e uygulanan gümrük vergilerinde %100 artış uygulaması kararı, tıpkı Taçi gibi eski ve kıdemli bir UÇK üyesi olan ve ulusal kahraman olarak da görülen Haradinaj döneminde alınmıştır. Ne var ki, bu karar, cumhurbaşkanlığı koltuğunda oturmakta olan Taçi tarafından sıklıkla eleştirilmiştir. Halbuki Haradinaj da tıpkı Taçi ve Mustafa gibi ülkenin geleceğinde ABD'nin ve bir noktaya kadar da AB'nin rolünün altını çizmektedir. Hatta Lahey'deki mahkeme tarafından ifade vermeye çağrıldığında da sorun çıkarmadan görevini bırakmıştır. Bu bağlamda, yürütme erki içerisinde benzer arka planlara ve anlayışlara sahip liderler özelinde de dış politika kararlarına ilişkin açık bir uyumun olduğu söylenemez.

Dış Politika Tercihleri ve Stratejik Kültür

Taliaferro'nun da bahsettiği üzere, konjonktür (zaman) çok önemli bir ayırım çizgisi oluşturmaktadır. Kurti'nin dahi, Kosova'nın "grand strategy" olarak görülen ana akım dış politikasından bir sapma gösterdiğini ifade etmek doğru olmayacaktır. İşte, bu nedenle, Kurti de süreci yolsuzluk,

76 "Bosnian Serb Leader Calls For Peaceful Change of Balkan Borders", *Reuters*, 16 Mart 2018, <https://www.reuters.com/article/us-bosnia-security-serbs/bosnian-serb-leader-calls-for-peaceful-change-of-balkan-borders-idUSKCN1GS2EW>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

az gelişmişlik, işsizlik ve yargı sistemi başta olmak üzere işlemeyen kurumları dönüştürmek ve işler hale getirmekle geçirmek istemiştir. Anlaşılacağı üzere, Kurti de ülkenin Batı yanlısı “grand strategy” anlayışının dışına taşmasını istememektedir. Fakat o; Ripsman, Taliaferro ve Lobell’in de betimlediği üzere, Taçi’nin bandwagoning (peşine takılma) yönlü anlayışına mesafeli durarak daha “yenilenen” ve dengeli bir dış politika izlemek istemektedir. Bu çerçevede, Ripsman’ın yaklaşımı bağlamda değerlendirildiğinde, Taçi (PDK) ve Mustafa (LDK)’nın dış politika kararlarını mevcudu koruma ve benzetme yöntemleriyle aldığı, Haradinaj (AAK)’ın ise benzetme ve yenileme arasında bir pozisyon benimsediğini söylemek mümkündür.

Christensen’in de belirttiği üzere, bu yaklaşım farkının temel nedeninin ise “kişisel çıkarlar” ve belli oranda da olsa ideolojik farklılıklar, yani ara değişkenler olduğu anlaşılabilir. Zira Taçi, kendisine yöneltilmesi ihtimali olan suçlamalardan uzak durabilmek için özellikle ABD’ye yakın durmayı ve Washington’un çıkarları ile Kosova’nın çıkarlarını birbirine eklemeyi tercih etmektedir. Benzer bir durum, Haradinaj için de geçerlidir. Zira o da, “savaş suçu” işlediği gerekçesiyle birçok kez Lahey’de sorgulanmış ve her defasında Kosova’ya dönmüştür. LDK ise, İbrahim Rugova döneminden bu yana, Kosova’nın statüsünün belirlenmesi hususunda “müzakereci” ve ılımlı bir pozisyona sahiptir. Hatta Rugova’nın, dönemin Yugoslavya lideri Milosevic ile iç savaş esnasında dahi Belgrad’da görüştüğü bilinmektedir.⁷⁷ Kurti ise, parti programında ve söylemlerinde sıklıkla değinilen, geleneksel güç ilişkilerini yıkmaya ve dış politikada da Batı yanlısı pozisyonu reddetmeden, toprak bütünlüğünü koruma ve reformlar yapma anlayışına uygun, “ara değişken” farklılığına ilişkin yenilikçi bir çizgide kaldığı ifade edilmelidir.

Ripsman ve Rose tarafından altı önemle çizilen stratejik kültürü Kosova ekseninde değerlendirdiğimizde, bu unsurun “karar alıcılar” üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu görürüz. Nitekim Kosova’nın bağımsızlık sürecinin bu denli zorlu olması ve ülkenin statüsüne ilişkin açmazın hala devam ediyor olmasının arkasında, Kosova topraklarının, Arnavut ve Sırp ulusçulukları açısından “vazgeçilmez” önemde görülmesi ve iki toplumun da “büyük” ile anılan ve irredentizme yaslanarak birbirlerini “düşman” ya da “rakip” olarak gören bir stratejik kültüre sahip olması yatmaktadır.⁷⁸ Bu durum göz önüne alınarak, Kosova’nın bağımsızlık ilanı esnasında ülkenin Arnavutluk ile birleşmeyeceğine dair bir ön koşul konmuştur.⁷⁹ Doğal olarak, bu

77 Lulzim Nika, “The Democratic Values of the Student Movement in Kosovo 1997/1999 and Their Echoes in Western Diplomacy”, *Review of European Studies*, Cilt 10, No. 2, 2018, s. 167-174.

78 Tim Judah, “Greater Albania?”, *Survival*, Cilt 43, No. 2, 2001, s. 7-18. Reneo Lukic, “Greater Serbia A New Reality in the Balkans”, *Nationalities Papers*, Cilt 22, No. 1, 1994, s. 49-70.

79 Emel G. Oktay ve Jonilda Rrapaj, “Sosyal İnşacılık Açısından Kosova’nın Kimliği: Bağım-

durum, onların Sırbistan ile yürütülen müzakereler, kurulması düşünülen Sırp Belediyeler Birliği'ne bakış açısı ve ABD tarafından desteklediği ifade edilen toprak değişimi gibi hususlar ekseninde alacakları kararlara ya da Kosova'nın gerçek bir orduya kavuşması yönündeki talebine etki etmektedir. Sırp'lar ise, Sırp ulusal kimliğinin oluşumunda önemli yeri olan ve ulusal bir "mit" olduğu ifade edilebilecek Kosova'ya kendi kimliklerinin ayrılmaz bir parçası gibi yaklaşmaktadır. Hatta Metohija adı verilen Batı Kosova'da çok sayıda kilise ve manastır bulunmakta ve Sırbistan, bu kültürel varlığı birer "ulusal sembol" olarak en güçlü şekilde korumak istemektedir.⁸⁰ Sırp ve Arnavutların çatışan tarihsel arka planlarına rağmen coğrafi olarak iç içe yaşıyor olmaları, her iki ulusun birbirlerine yönelik tavrının içselleştirilen stratejik kültür çerçevesinde, devletler tarafından "güvenleştirilmesine" ve bunun dış politika kararlarına da yansımaya neden olmaktadır.

Rejim türü de neoklasik realizm ekseninde betimlenen "ara değişkenler" içerisinde yer almaktadır. Rose'un, Waltz'u aksine "kara kutu" olmaktan çıkardığı bu husus, Kosova özelinde irdelendiğinde, çok fazla karşılığı olmayacağı değerlendirilmektedir. Zira Kosova, çok partili bir demokratik cumhuriyet olarak görülmektedir. Ne var ki, silahlarını bırakan eski UÇK komutanlarının ve onların bürokrasi, yargı ve iş dünyasındaki uzantılarının Kosova'daki siyasal/toplumsal işleyiş hususunda çok etkili oldukları bağımsızlığın ilk günlerinden beri bilinen bir husustur. Bu yönetsel elit içerisinde yer almayan ve bahsedilen bu etkinliği ortadan kaldırarak çoğulcu ve daha değişimci bir işleyiş için ekonomik, yargı temelli ve idari reformlar arzulayan Kurti'nin, Taçi'nin söylemleri ve bu sistem içerisinde yer alan gelenekselci LDK'nın hükümetten çekilmesi sonrası iktidardan uzaklaştırılması, ülkedeki PDK-LDK ortaklığı ve onlara entegre diğer parti ve aktörlerce yönlendirilen işleyiş dönüşürmenin ne denli zor olduğunu göstermiştir. Brüksel ve Washington'un da Kosova'da Kurti gibi nispeten "farklı" duruş sergileyen isimlere pek sıcak bakmadığı Kurti'nin başbakanlığına son veren LDK'nın hükümeti bozma hamlesine ilişkin herhangi bir tepki göstermemesinde görülmüştür.

Kosovalı Sırp'lar ise Kosova yönetimine entegre hareket etmektense, özellikle "Kuzey Kosova (Kuzey Mitrovica, Zvecan, Leposavic ve Zubin Potok)"da "bölgesel" bir yapılanma oluşturmuştur ve Sırbistan'a entegre bir şekilde hareket etmeyi tercih etmektedir. Nitekim Kosovalı Sırp'lar, kendi kimliklerine uygun bir şekilde Sırbistan Devlet Başkanı Aleksandar Vucic'i lider olarak görmekte ve yine Belgrad tarafından kurulması sağlanan "Srpska Lista (Sırp Listesi)"ya neredeyse blok halinde oy vererek, bu ayrılıkçı

sızlık Sonrasında Ortak Bir Kosovalı Kimliği Oluşturmak Mümkün Mü?", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 13, No. 49, 2016, s. 54.

80 Emil Hilton Saggau, "Kosovo Crucified-Narratives in the Contemporary Serbian Orthodox Perception of Kosovo", *Religions*, Cilt 10, 2019, s. 1-18.

partinin Kosova Parlamentosu'nda güçlü bir biçimde temsil edilmesini sağlamaktadır. Kosovalı Sırp'ların kimlik tabanlı bu yaklaşımı, Kosova'nın dış politikasını ve ülke içi siyasal aktörlerin gerek kendi aralarında, gerekse de Sırbistan ve AB/ABD ile ilişkilerini yönlendiren temel unsurlardan biri halini alarak "ara değişken" olarak stratejik kültüre de eklenmektedir.

Sonuç

Kosova, sahip olduğu nüfus, toprak büyüklüğü, ekonomik güç gibi nicel unsurların yanı sıra, ulusal güce ve kapasiteye yapılan vurgu gibi nitel ve Kosova siyasetine/toplumuna yerleşik olan "kendi bağımsızlığını koruyabilmek için büyük güçlerin desteğine ihtiyaç duyma" düşüncesi çerçevesinde de algısal olarak "küçük devlet" olma niteliğini içselleştirmiş durumdadır. Düşük statülü bir devlet olarak değerlendirilebilecek, ABD ve AB özelinde yüksek düzeyli bir müdahalecilik ile karşı karşıya ve hep belli bir dış politika kalıbı ekseninde hareket etmesi beklenen bir aktör olarak Kosova, küçük devlet olmanın vasıflarını kendisine entegre etmiş gibi görünmektedir.

Küçük bir devlet olarak, neorealist bir anlamlandırma ekseninde dış politikası genel itibarıyla sistemsel unsurlarca şekillendiriliyor olsa da "karar alıcıların" niteliği çerçevesinde dış politikaya olan bakış açısının belli bir farklılık içerdiği, neoklasik realizm çerçevesinde betimlenebilmektedir. Bu durum özellikle Brüksel Antlaşması'nın öngördüğü Sırp Belediyeler Birliği, Karadağ ile yapılan sınır anlaşması ve ABD tarafından desteklediği ifade edilen Sırbistan ile Kosova arasındaki toprak takasına yaklaşım hususunda açıkça ortaya çıkmaktadır. Devlet Başkanı Haşim Taçi'nin, dış politikaya müdahil olma çabası ve bu yönde ılımlı bir tavır sergilemesi, onun karşı karşıya kaldığı kişisel problemler ve bürokrasiyi kendi istediği yönde etkileme çabası olarak görülebilir. Benzer şekilde, LDK'nın izlediği tavrın da "geleneksel" bir güç odağı olarak, benzetme yaklaşımına yakın durduğunu göstermektedir. Bu aktörler, sistemsel bağlamda ve küçük devletlerin müdahaleye açık ve belli bir dış politika ekseninde hareket etmesinin altını çizen bir tavır geliştirmiştir. Ramush Haradinaj ve partisi AAK'nin ise dış politika kararları ekseninde "benzetme" ve "yenilikçilik" arasında konumlandığı söylenebilir. Vetevendosje ve lideri Albin Kurti ise, ülkenin "geleneksel siyasal elitlerinden" daha farklı bir dış politika söylemi içerisindedir. Brüksel Antlaşması ve AB gözetimindeki müzarekeler eksenindeki Sırp Belediyeler Birliği projesini toprak bütünlüğünü bozacak bir girişim olarak eleştiren, Karadağ ile yapılan sınır anlaşmasını şiddetle reddeden ve Sırbistan ile toprak takasına karşı çıkan Kurti, ülkedeki iç siyasal dengeleri ve yapıya eklenmiş dış politikayı da farklılaştırmayı hedefleyen "değişimci" bir isimdir.

Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, Kosova'da, dış politikaya ilişkin izlenecek "grand strategy" hususunda herhangi bir sorun olmadığını

söylemek mümkündür. Küçük devlet özellikleri gösteren bu Balkan ülkesi, liderler düzeyinde ise iç siyasi tartışmalar ve kişisel çıkarlar/husumetler çerçevesinde ele alınabilecek, dış politikaya da yansıyan ve neoklasik bağlamda da betimlenebilen farklı söylemleri yansıtmaktadır. Temelde küçük devlet dış politikasına dair benzetme ve yenilikçilik arasındaki geçişkenliği de yansıtan bu durum, özellikle PDK/LDK (Taçi/Mustafa) ve Vetevendosje (Kurti) arasındaki mücadele ve anlaşmazlık ekseninde gözler önüne serilmektedir.

Kaynaklar

“Amid Recognition Row, Kosovo Hits Serbia with More Customs Tariffs”, *Reuters*, 28 Aralık 2018, <https://www.reuters.com/article/us-kosovo-serbia-tariffs/amid-recognition-row-kosovo-hits-serbia-with-more-customs-tariffs-idUSKCN1OR18Q>, (Erişim Tarihi 5.5.2020).

“Association/Community of Serb Majority Municipalities in Kosovo-General Principles”, *European Commission*, http://eeas.europa.eu/archives/docs/statements-eeas/docs/150825_02_association-community-of-serb-majority-municipalities-in-kosovo-general-principles-main-elements_en.pdf, (Erişim Tarihi 5.5.2020).

“Bosnian Serb Leader Calls For Peaceful Change of Balkan Borders”, *Reuters*, 16 Mart 2018, <https://www.reuters.com/article/us-bosnia-security-serbs/bosnian-serb-leader-calls-for-peaceful-change-of-balkan-borders-idUSKCN1GS2EW>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

“Customs Inform Kurti: The Reciprocity Measure with Serbia is Being Strictly Implemented”, *Kosova Press*, 9 Nisan 2020, <https://kosovapress.com/en/customs-inform-kurti-the-reciprocity-measure-with-serbia-is-being-strictly-implemented/>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

“Kosovo Approves New Army Despite Serb Opposition, NATO Criticism”, *Reuters*, 14 Aralık 2018, <https://www.reuters.com/article/us-kosovo-army/kosovo-approves-new-army-despite-serb-opposition-nato-criticism-idUSKBN1OD16S>, (Erişim Tarihi 5.5.2020).

“Kosovo Force (KFOR)”, *NATO*, Şubat 2019, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_02/20190213_2019-02-KFOR-Placemat.pdf, (Erişim Tarihi 5.5.2020).

“Kosovo Parliament Ratifies Montenegro Border Deal”, *Balkan Insight*, 21 Mart 2018, <https://balkaninsight.com/2018/03/21/opposition-vetevendosje-releases-tear-gas-in-kosovo-parliament-03-21-2018/>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

“Kosovo PM Resigns After Summons From Hague Prosecutors”, *Balkan Insight*, 19 Temmuz 2019, <https://balkaninsight.com/2019/07/19/kosovo-pm-resigns-after-hague-prosecutors-call-for-questioning/>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

“Kosovo’s Government Just Fell-but Its Down to US Meddling Rather Than Coronavirus”, *The Conversation*, 27 Mart 2020, <https://theconversation.com/kosovos-government-just-fell-but-its-down-to-us-meddling-rather-than-coronavirus-134862>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

“Kosovo’s LDK, AAK Sign Coalition Agreement”, *SeeNews*, 29 Nisan 2020, <https://seenews.com/news/kosovos-ldk-aak-sign-coalition-agreement-696943>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).

“Kosovo’s Thaci Urges Government to Fulfill US Demands”, *AA*, 10 Mart 2020, <https://www.aa.com.tr/en/europe/kosovos-thaci-urges-government-to-fulfill-us-demands/1761354>, (Erişim Tarihi 5.5.2020).

“Kosovo-Financial Assistance Under IPA II”, *European Commission*, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/kosovo_en (Erişim Tarihi 5.5.2020).

gazi

Akademik
Bakış

109

Cilt 15
Sayı 30
Yaz 2022

“World Factbook: Kosovo”, *CIA*, 7 Nisan 2020, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html> (Erişim Tarihi 5.5.2020).

Akgül-Açıkmüşe, Sinem, “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, No. 30, 2011, s. 43-73.

Bjöl, Erling, “The Small State in International Politics”, *Small States in International Relations*, August Schou ve Arne Olav Brundtland (der.), Stockholm, Almqvist&Wiksell, 1971, s. 29-37.

Briscoe, Ivan ve Price, Megan, “Kosovo’s New Map of Power: Governance and Crime in the Wake of Independence”, *Clingendael Institute Report*, 2011.

Christensen, Thomas J., *Useful Adversaries: Grand Strategy, Domestic Mobilization and Sino-American Conflict*, Princeton, Princeton University Press, 1996.

Devlen, Balkan ve Özdamar, Özgür, “Neoclassical Realism and Foreign Policy Crises”, *Rethinking Realism in International Relations*, Annette Freyberg-Inan, Ewan Harrison ve Patrick James (der.), Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2009, s. 136-163.

Economides, Spyros ve Lindsay, James Ker, “Pre-Accession Europeanization: The Case of Serbia and Kosovo”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 53, No. 5, 2015, s. 1027-1044.

Ekinci, F. Didem, “Türkmenistan Dış Politikasında İç Faktörler: Neoklasik Realizm Çerçevesinde Bir İnceleme”, *Alternatif Politika*, Cilt 11, No. 1, 2019, s. 32-58.

Elman, Miriam Fendius, “The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard”, *British Journal of Political Science*, Cilt 25, No. 2, 1995, s. 171-217.

Ertay, Birkan, “Uluslararası İlişkilerde Realist Geleneğin Dönüşümü ve Neoklasik Realizm”, *Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, No. 1, 2019, s. 1-26.

Fox, Annette Baker, *The Power of Small States: Diplomacy in World War II*, Chicago, The University of Chicago Press, 1959.

Goetschel, Laurent, “Smaller States and the Problem of War and Peace: Some Consequences of the Emergence of Smaller States in Africa”, *Journal of Peace Research*, Cilt 4, No. 3, 1967, s. 13-31.

Hey, Jeanne A.K., “Introducing Small State Foreign Policy”, *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*, Jeanne A.K.Hey (der.), Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2003, s. 1-11.

Ingebritsen, Christian, *Scandinavia in World Politics*, Lanham, Rowman&Littlefield, 2006.

Jervis, Robert, *Perception and Misperception in International Politics*, New Jersey, Princeton University Press, 2017.

Judah, Tim, Tim Judah, “Greater Albania?”, *Survival*, Cilt 43, No. 2, 2001, s. 7-18.

Keohane, Robert O., “Lilliputians’ Dilemmas: Small States in International Politics”, *Small States in International Politics*, Christine Ingebritsen vd. (der.), Seattle, University of Washington Press, 2006, s. 55-76.

Kesselring, Agilolf, “The Formation and Role of the Kosovo Security Force”, *National Defence University Department of Strategic and Defence Studies Series*, No. 35, 2010.

Kiraz, Sami, “Dış Politika Analizi Modeli Olarak Neoklasik Realizm: İkinci Dünya Savaşı Sırasındaki Türk Dış Politikasının Analizi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 20, No. 2, 2018, s. 417-440.

Lindsay, James Ker ve Armakolas, Ioannis, “Surveying the Spectrum of EU Member State Poli-

Neoklasik Realizm ve Küçük Devlet Yaklaşımı Çerçevesinde
Kosova Dış Politikası'nın Değerlendirilmesi

- cies Towards Kosovo”, *Kosovo Foundation For Open Society (KFOS)*, Prishtina, 2017.
- Lobell, Steven E., “Threat Assessment, the State and Foreign Policy: A Neoclassical Realist Model”, *Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*, Steven E. Lobell, M. Ripsman ve Jeffrey W. Taliaferro (der.), Cambridge, Cambridge University Press, 2009.
- Lobell, Steven E., Ripsman, N.M. ve Taliaferro, Jeffrey W. *Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*, Cambridge, Cambridge University Press, 2009.
- Luc-Vellut, Jean, “Smaller States and the Problem of War and Peace: Some Consequences of the Emergence of Smaller States in Africa”, *Journal of Peace Research*, Cilt 4, No. 3, 1967, s. 252-269.
- Lukic, Reneo, “Greater Serbia A New Reality in the Balkans”, *Nationalities Papers*, Cilt 22, No. 1, 1994, s. 49-70.
- Marleku, Alfred, “Small States Foreign Policy: the Case of Kosovo”, *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, Cilt 11, No. 3, 2012, s. 79-97.
- Neumann, Iver B. ve Gstöhl, Sieglinde, “Introduction: Lilliputians in Gulliver’s World?”, *Small States in International Relations*, Christine Ingebritsen vd. (der.), Seattle, University of Washington Press, 2006, s. 3-36.
- Nika, Lulzim, “The Democratic Values of the Student Movement in Kosovo 1997/1999 and Their Echoes in Western Diplomacy”, *Review of European Studies*, Cilt 10, No. 2, 2018, s. 167-174.
- Oktay, Emel G. ve Rrapaj, Jonilda, “Sosyal İnşacılık Açısından Kosova’nın Kimliği: Bağımsızlık Sonrasında Ortak Bir Kosovalı Kimliği Oluşturmak Mümkün Mü?”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 13, No. 49, 2016, s. 43-59.
- Peci, Lulzim, “Kosovo and Albania-Deconstruction of the Idea of Unification”, *Tirana Observatory*, 6 Nisan 2020, <https://tiranaobservatory.com/2020/04/06/kosovo-and-albania-deconstruction-of-the-idea-of-unification/>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).
- Ripiloski, Sasho ve Pendarovski, Stevo, “Macedonia and the Ohrid Framework Agreement: Framed Past, Elusive Future”, *Perceptions*, Cilt 18, No. 2, 2013, s. 135-161.
- Ripsman, N.M., “Neoclassical Realism and Domestic Interest Groups”, *Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*, Steven E. Lobell, M. Ripsman ve Jeffrey W. Taliaferro (der.), Cambridge, Cambridge University Press, 2009.
- Rose, Gideon, “Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy”, *World Politics*, Cilt 51, No. 1, 1998, s. 144-172.
- Rossi, Michael, “Ending the Impasse in Kosovo: Partition, Decentralization or Consociationalism?”, *Nationalities Papers*, Cilt 42, No. 5, 2014, s. 867-889.
- Rothstein, Robert L., *Alliances and Small Powers*, New York, Columbia University Press, 1968.
- Saggau, Emil Hilton, “Kosovo Crucified-Narratives in the Contemporary Serbian Orthodox Perception of Kosovo”, *Religions*, Cilt 10, 2019, s. 1-18.
- Stacic, Isidora, “Why we Should be Worried About the Fall of Kosovo’s Government”, *European Western Balkans*, 24 Nisan 2020, <https://europeanwesternbalkans.com/2020/04/24/why-we-should-be-worried-about-the-fall-of-kosovos-government/>, (Erişim Tarihi 6.5.2020).
- Steinmetz, Robert ve Wivel, Anders, *Small States in Europe: Challenges and Opportunities*, London, Ashgate, 2010.
- Stokke, Kristian, “Peace-Building As Small State Foreign Policy: Norway’s Peace Engagement in a Changing International Context”, *International Studies*, Cilt 49, No. 3-4, 2012, s. 207-231.

Taliaferro, Jeffrey W., "Security Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Revisited", *International Security*, Cilt 25, No. 3, 2000, s. 128-161.

Taliaferro, Jeffrey W., "State Building For Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State", *Security Studies*, Cilt 15, No. 3, 2006, s. 464-495.

Tür, Özlem ve Sahlk, Nuri, "Uluslararası İlişkilerde Küçük Devletler: Gelişimi, Tanımı, Dış Politika ve İttifak Davranışları", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 14, No. 53, 2017, s. 3-22.

Varynen, Raimo, Raimo Varynen, "On the Definition and Measurement of Small Power Status", *Cooperation and Conflict*, Cilt 6, No. 2, 1971, s. 91-102.

Vital, David, *The Inequality of States: A Study of Small Power in International Relations*, Oxford, Clarendon, 1967.

Waltz, Kenneth N., *Theory of International Politics*, New York, McGraw Hill, 1979.

Wohlforth, William C., *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War*, New York, Cornell University Press, 1993.

Wohlforth, William C., "Realism and the End of Cold War", *International Security*, Cilt 19, No. 3, 1994, s. 91-129.

Zakaria, Fareed, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*, Princeton, Princeton University Press, 1998.

Extended Abstract

Known as the youngest state of the Balkans, Kosovo also faces a serious conflict regarding its legal status. Serbia's refusal to accept the declaration of independence of this country and the support of many states, especially Russia, China and even 5 EU member states, makes it very difficult to find a solution to the legal status of Kosovo and the political problems internalized. The negotiation process, which was carried out within the framework of the EU and reached a certain draft specific to the Brussels Treaty, continues in general reluctantly and with a focus on conflict due to the differing theses of the parties. Kosovo needs the support of the major powers (especially the US and EU) to maintain its independence, which is qualitative and established in Kosovo politics/society, such as the emphasis on national power and capacity, as well as quantitative factors such as its population, land size, economic power. It has internalized the quality of being a "small state". As an actor that can be considered as a low-status state, faced with a high level of interventionism by the US and the EU, and is expected to always act on a certain foreign policy pattern, Kosovo seems to have integrated the qualities of being a small state.

As a small state, although its foreign policy is generally shaped by systemic elements on the axis of a neorealist interpretation, it can be described within the framework of neoclassical realism that the perspective of foreign policy within the framework of the nature of "decision makers" contains a certain difference. This is particularly evident in the case of the Union of Serbian Municipalities, the border agreement with Montenegro and the approach to the land exchange between Serbia and Kosovo, which is stated to be supported by the US, as envisaged by the Brussels Treaty. President Hashim Thaci's effort to become involved in foreign policy and his moderate attitude can be seen as an effort to influence the bureaucracy and the personal problems he faced. Similarly, the attitude followed by the LDK also reflects the perceptual approach of this party as a "traditional" power, peculiar to moderate and small states. These actors have developed an attitude that emphasizes the systematic context and that small states act within a certain foreign policy axis that is open to intervention. Ramush Haradinaj and his party AAK, on the other hand, are between "analogy" and "innovation" on the axis of foreign

Neoklasik Realizm ve Küçük Devlet Yaklaşımı Çerçevesinde
Kosova Dış Politikası'nın Değerlendirilmesi

policy decisions, both within the framework of personal problems faced by Haradinaj (connected to The Tribunal of the Hague) and the willingness of one of the former military leaders of the UCK, Haradinaj, to be in power. Vetevendosje and its leader Albin Kurti, on the other hand, have a different foreign policy discourse than the “traditional political elites” of the country. Kurti is a name who criticized the Union of Serbian Municipalities on the axis of the Brussels Treaty and EU-supervised negotiations as an attempt to disrupt the territorial integrity, strongly rejected the border agreement with Montenegro and opposed the land exchange with Serbia, aiming to differentiate the domestic political balances in the country and the foreign policy embedded in the structure.

Considering these issues, it is possible to say that there is no problem in Kosovo regarding the “grand strategy” to be followed. This Balkan country, showing the characteristics of a small state, reflects different discourses that can be addressed within the framework of internal political discussions and personal interests / animosities at the level of leaders, reflected in foreign policy and can also be described in the neoclassical context. This situation, which basically reflects the transition between the analogy and innovation regarding the small state foreign policy, is especially revealed in the axis of the struggle and disagreement between the PDK / LDK (Thaci/ Mustafa) and Vetevendosje (Kurti).

gazi

Akademik
Bakış

113

Cilt 15
Sayı 30
Yaz 2022